

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Marianne Negfeldt

**ALTKÄEMAKSUSKEEMID JA NENDES OSALEMISE
TAGAJÄRJED ETTEVÕTETELE**

Lõputöö

Õppekava MAJANDUSARVESTUS JA ETTEVÕTLUSE JUHTIMINE,
peaeriala Majandusarvestus

Juhendaja: Margit Pado, MA

Tallinn 2018

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE.....	3
SISSEJUHATUS	4
1. ALTKÄEMAKSUSKEEMID	6
1.1. Altkäemaksu olemus.....	7
1.2. Erinevaid altkäemaksuskeeme.....	9
1.2.1. Suuremahulised altkäemaksuskeemid	9
1.2.2. Väikesemahulised altkäemaksuskeemid.....	11
1.3. Kaks Eestis avastatud altkäemaksujuhtumit.....	12
1.3.1. Näide rahalise hüvega suuremahulisest altkäemaksuskeemist	12
1.3.2. Näide mitterahalise hüvega altkäemaksuskeemist	14
2. ALTKÄEMAKSUSKEEMIS OSALEMISE TAGAJÄRJED ETTEVÕTETELE KAHE EESTIS AVASTATUD JUHTUMI NÄITEL.....	16
2.1. Rahalise hüvega suuremahulise altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtted	17
2.2. Mitterahalise hüvega altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtted	21
2.3. Järeldused	24
KOKKUVÕTE	28
SUMMARY.....	31
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	34
LISAD	37
Lisa 1. Rahalise hüvega suuremahulise altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtete majandusnäitajate koondtabel.....	37
Lisa 2. Mitterahalise hüvega altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtete majandusnäitajate koondtabel	38

LÜHIKOKKUVÕTE

Töö eesmärk on anda hinnang altkäemaksuskeemis osalemise tagajärgedele ettevõtete jaoks kahe Eesti Vabariigis avastatud juhtumi põhjal. Mõlemas juhtumis oli skeemiga seotud mitu ettevõtet, üks skeem toimus aastatel 2004–2005 (teadaolevalt kümme altkäemaksu andnud ettevõtet) ja teine aastatel 2010–2011 (teadaolevalt neli altkäemaksu andnud ettevõtet). Ettevõtete hulgast on valitud kummagi juhtumi kohta kolm ettevõtet, millede peamisi majandusnäitajaid altkäemaksuepisoodi perioodil analüüsitakse kasutades kvantitatiivset uuringut ja teiseseid andmeid. Arvandmed pärinevad täpsemaks uurimiseks võetud ettevõtete majandusaasta aruannetest ning neid analüüsitakse trendianalüüsi ja võrdlusuuringuga.

Nelja ettevõttega juhtum on mitterahalise hüvega klassikaline altkäemaksuskeem, kus oli eesmärgiks oma tulu suurendamine ebaausal teel, ja kümne ettevõttega juhtum on rahalise hüvega suuremamahulisem, kus ettevõtjatel oli valik altkäemaksu andmise või äritegevuse lõpetamise vahel. Analüüsi tulemusena on peamised järeldused järgnevad.

Esiteks, on kuriteo ilmsikstulekul ettevõtte jaoks kolm võimalikku tagajärge: 1) ettevõtte toimib edasi, 2) ettevõtte vahetab nime ja toimib uue nimega edasi või 3) ettevõtte on sunnitud oma tegevuse lõpetama. Neist variantidest kõige tõenäolisem on esimene tingimusel, et ettevõtte oli altkäemaksu andmise eelselt asutatud ja mõnda aega normaalselt tegutsenud. Teiseks, ettevõtte suurus ei ole määrav tegur: altkäemaksu andmise kasuks võivad otsustada nii väike- kui ka suurettevõtted. Kolmandaks, võib müügitulu altkäemaksuepisoodi perioodil liikuda kahel viisil: tõus, millele järgneb ootuspäraselt langus, ja pidev tõus. Pidev tõus võib olla põhjustatud kas altkäemaksuga saadud lepingute pikaajalisusest, ettevõtte stabiilsest positsioonist oma tegevusalal või asjaolust, et altkäemaksu andmine mitte ei toonud juurde uusi lepinguid, vaid aitas säilitada olemasolevaid.

Võtmesõnad: Altkäemaks, ettevõtte, altkäemaksuskeemid, majandusnäitajad

SISSEJUHATUS

Ettevõtete majandustegevusel on olnud ja tõenäoliselt saab ka tulevikus olema kaks külge – üks, mida näidatakse kõigile avalikult, ja teine, mida püütakse varjata. Ei ole saladus, et ausalt tegutsevate ettevõtjate kõrval on neid, kes püüavad ebaseaduslikke võtteid kasutades saavutada konkurentsieelist. Riiklikul tasemel toimub küll pidev töö korruptsiooni vähendamiseks, kuid lõputöö autor julgeb väita, et igapäevases elus esineb erinevaid korruptsioonivorme ühiskonna eri tasanditel endiselt. Siit on tekkinud huvi, kas tõesti toob ebaaus tegevus ettevõtjale nii palju lisatulu, et see on väärt riskimist kohtuliku karistuse ja maine kaotamisega.

Varasemalt on lõputöös käsitletud korruptsiooni ja kitsamalt altkäemaksu teema muid aspekte. Sisekaitseakadeemia Finantskolledži tudeng Kristiina Stokkeby uuris altkäemaksu deklareerimist tulu- ja sotsiaalmaksu deklaratsiooni lisal kuus Eestis (2016) ja Tartu Ülikooli Majandusteaduskonna üliõpilane Kätlyn Jürgenson keskendus ärisectori korruptsioonile Eestis (2017). Palju on õiguse valdkonna töid, näiteks Tartu Ülikooli Õigusteaduskonna tudeng Jenny Seliste kirjutas teemal „Vastutus pistise ja altkäemaksu andmise ning võtmise eest“ (2013).

Korruptsiooni hetkeolukorra Eestis võtab kokku Ernst & Young Baltic’u poolt 2017. aasta märtsis Eesti era- ja avaliku sektori ettevõtete juhtide hulgas korraldatud pettuseriskide uuring, kus üks kolmandik vastanutest uskus, et korruptsioonivastased meetmed kahjustavad nende konkurentsivõimet, ja üks viiendik avaldas arvamust, et siis kui ise altkäemaksu pakkuma ei lähe, teeb seda tema konkurent. Täiendavalt selgub Justiitsministeeriumi ja Riigikantselei tellitud ning Norstati poolt 2016. aasta sügisel läbi viidud korruptsiooniuuringust, kus küsitleti Eesti elanikke, ettevõtjaid ja avaliku sektori töötajaid, et alla 25-aastased on korruptsiooni suhtes tolerantsemad kui teiste vanuserühmade esindajad, peavad seda levinumaks ja on ka ise korruptsioonialtimad (Lakson 2017). Seega ei ole antud probleem lähitulevikus kadumas.

Autor leiab, et võttes arvesse altkäemaksu ja korruptsiooni temaatika päevakajalisust Eesti ühiskonnas, tuleks seda valdkonda veelgi julgemalt analüüsida. Seejuures liikudes üha enam teoorialt praktilisema mõju hinnangu suunas. Antud tööga soovitakse julgustada tulevasi

lõputööde kirjutajaid käsitlema neutraalsest vaatenurgast Eestiseseid korrupsioonijuhtumeid, mille analüüsimine võib esmapilgul tunduda Eesti riigi väiksust arvestades liiga tundlik teema.

Internetiotsingu tulemusena ei leidunud avalikult kättesaadavaid ülikooliastmete lõputöid, mis tegeleksid otseselt küsimusega, missugused on tagajärjed korruptiivse käitumisega vahele jäänud ettevõtetele. Seda tühimikku püütaksegi käesolevas lõputöös täita kitsendades teema kõige levinuma korrupsioonivormi ehk altkäemaksuni. Töö eesmärk on anda hinnang altkäemaksuskeemis osalemise tagajärgedele ettevõtete jaoks kahe Eesti Vabariigis avastatud juhtumi põhjal. Eesmärgi saavutamiseks on vajalik täita järgnevad ülesanded:

- 1) kirjeldada altkäemaksu olemust ja altkäemaksuskeemide toimimisloogikat;
- 2) leida avalikult kättesaadavate kohtulahendite hulgast analüüsimiseks sobilikud juhtumid;
- 3) valida mõlema juhtumi ettevõtete hulgast need ettevõtted, mille majandusnäitajaid uurida;
- 4) analüüsida valitud ettevõtete majandusnäitajaid; ja
- 5) jõuda analüüsitud majandusnäitajate võrdluse põhjal järeldusteni.

Teoreetiline osa põhineb erinevatel kirjandusallikatel. Analüüsi osas on kasutatud kvantitatiivset uuringut ja teiseseid andmeid, andmeid on võrreldud ja tulemuste põhjal tehtud järeldused. Arvandmed pärinevad täpsemaks uurimiseks valitud ettevõtete majandusaasta aruannetest. Analüüsitakse põhilisi ettevõtete majandustulemuste näitajaid trendianalüüsi ja võrdlusuuringuga.

Töö on jagatud kahte ossa. Esimene peatükk keskendub altkäemaksu mõistele ja altkäemaksu protsessi toimimisele. Lisaks altkäemaksu tähendusele kirjeldatakse levinuimaid kasutatavaid skeeme ja tutvustatakse kahte Eestis avastatud altkäemaksujuhtumit. Mõlemas juhtumis osales mitu ettevõtet, üks skeem toimus aastatel 2004–2005 ja teine aastatel 2010–2011. Teises peatükis tuuakse välja skeemis osalenud ettevõtete seisund 2017. aasta detsembri seisuga ja analüüsitakse ettevõtete majandusnäitajaid altkäemaksuepisoodi perioodil. Peatüki lõpetavad analüüsi põhjal tehtud järeldused.

1. ALTKÄEMAKSUSKEEMID

Altkäemaks on üks korruptsioonivorm. Korruptsioon tähendab ametniku õiguste ja ametiseisundi kasutamist isiklikel eesmärkidel, ametiisikute äraostetavust (VSL 2000 *sub* korruptsioon). Selle vormidena eristatakse altkäemaksu ehk pistist, ametiseisundi kuritarvitamist, huvide konflikti, häälte ostmist, mõjuvõimu kuritarvitamist, onupojapoliitikat, oskus- ja sisetebega kauplemist, parteide varjatud rahastamist, pöörduste efekti ning riigi riisumist (Korruptsioonivormid 2017). Sageli kaasneb korruptiivse käitumisega samaaegne muude kuritegude sooritamine, neist levinuimad on rahapesu, väljapressimine, maksudest hoidumine ja raamatupidamispettused (Bribery in ... 2007, 10). Kuna kõigi vormide ja nendega kaasnevate kuritegude uurimine on väga mahukas ülesanne, mis ületab lõputöö formaadi, on teemat kitsendatud kõige sagedamini esineva korruptsioonivormi käsitlemiseni.

Eesti Vabariigis esineb korruptsioonivormidest kõige enam altkäemaksuga seotud kuritegusid, mida piltlikustab tabel 1. Tabelis toodud protsent näitab vastava altkäemaksukuriteo liigi osakaalu kõigist korruptsioonikuritegudest.

Tabel 1. Altkäemaksukuritegude liigid protsendina kõigist korruptsioonikuritegudest aastatel 2014–2016

Aasta	2014	2015	2016
Altkäemaksu andmine, võtmine, vahendus, %	19	61	65
Pistise andmine, võtmine, vahendus, %	54	8	–
Altkäemaksu andmine ja võtmine erasektoris, %	–	10	0
Kokku moodustavad korruptsioonikuritegudest ehk 100%-ist, %	73	79	65

Allikas: autori arvutused kogumikes „Kuritegevus Eestis 2014–2016“ toodud korruptsiooni statistika alusel

Tabelist ilmneb pistise osakaalu vähenemine ja altkäemaksu osakaalu suurenemine aastatel 2014–2016. Selle põhjuseks on 1. jaanuaril 2015. aastal jõustunud seadusemuudatus, millega muudeti kehtetuks pistist puudutanud karistusseadustiku sätteid ning hakati pistist käsitlema altkäemaksukuriteona (Kruusmaa 2016, 75).

Esimene peatükk annab ülevaate altkäemaksu olemusest ja levinuimatest kasutatavatest altkäemaksuskeemidest. Teooria ilmestamiseks tutvustatakse kahte Eesti Vabariigis avastatud ja kohtusse jõudnud altkäemaksu kuriteoga seotud juhtumit.

1.1. Altkäemaksu olemus

Enne 2015. aastat läksid altkäemaksu ja pistise tähendused lahku. Altkäemaksuna mõisteti „tasu, mille eest ametnik teeb teo, mida ta seaduse järgi ei tohiks“ (ÕS 2006 *sub* altkäemaks). Pistis oli „tasu, mille eest ametnik teeb teo, mida ta nagnii teha võiks“ (ÕS 2006 *sub* pistis). Kuna niisugune liigitus tekitas probleeme – näiteks ei olnud selge, millise paragrahvi alusel esitada süüdistus, sest jäi selgusetuks, kas raha andja soovis tulemuse saavutamiseks ametnikult seadusliku või ebaseadusliku teo tegemist (Filippov 2013) –, otsustati seaduse muutmise kasuks. Selle käigus liideti altkäemaksu ja pistise koosseisud ning täiendavalt loodi erasektori altkäemaksu jaoks eraldi koosseis (Filippov 2013).

Altkäemaks ehk pistis tähendab, et ametiisik saab hüve ehk meelega, mis võib olla rahaline või mitterahaline (mitterahalised hüved on näiteks kingitused, soodustused, reisid), selle eest, et ta rikub oma teenistusülesandeid (Altkäemaks ehk ... 2017). Altkäemaksu episoodiga seotud pooled on altkäemaksu andja, altkäemaksu vahendaja ja altkäemaksu saaja. Andja võib olla nii füüsiline isik enda nimel kui füüsiline isik juriidilise isiku nimel. Vahendajaks on kas füüsiline isik või füüsiline isik juriidilise isiku nimel. Ta tegutseb andja – ametnikule pakutakse altkäemaksu – või saaja – ametnik küsib altkäemaksu – huvides. Vahendaja kasutamine võimaldab andjal/saajal jääda anonüümseks ja/või suunata vastutus teo eest endalt vahendajale (Bribery in ... 2007, 39). Saaja on ametnik ehk avalikus teenistuses töötav isik. Käesolevas töös ei käsitleta puhtast erasektori korrupsiooni, kus ei ole seotust ametiisikuga. Peamised altkäemaksu andmise eesmärgid on: protsesside kiirendamine; teabe, teenuse või muu saamine, mis ei oleks muidu kättesaadav; või mõne teo tagajärje ära hoidmine (Altkäemaks ehk ... 2017).

Mõju poolest ühiskonnale on altkäemaksu andmisel-võtmisel kaks äärmust. Kergemal kujul rikub see isikute ja riigi vahelist usaldussuhet ning usku ametiisikute erapooletusse ja äraostmatusse (Juhised ... 2017). Raskemal kujul aga kahjustab riigi majanduskeskkonda majandusliku ebastabiilsuse suurendamise, turgude normaalse toimimise takistamise, välisinvestorites ebakindluse tekitamise ja üldise julgeoleku ohustamise läbi (Wrage 2007, 5).

Eelnevas lõigus kirjeldatud põhjustel käsitletakse seda kuriteona, mille toimepanek on Eesti Vabariigi õigusruumis karistatav. Õiguslikult reguleerivad altkäemaksu muuhulgas karistusseadustiku ja tulumaksuseaduse sätted.

Juriidilist isikut karistatakse kõikide altkäemaksukuritegude korral rahalise karistusega (KarS §294 lg 3, KarS §294 lg 3, KarS §296 lg 2 ja KarS §298 lg 3). Füüsilisele isikule määratav karistus on rahaline karistus, kuni viieaastane vangistus või ühe- kuni kümneaastane vangistus. Rahalist karistust või kuni viieaastast vangistust kasutatakse altkäemaksu võtmise (KarS §294 lg 1), altkäemaksu vahendamise (KarS §296 lg 1) ja altkäemaksu lubamise või andmise (KarS §298 lg 1) puhul. Altkäemaksu võtmine tähendab karistusseadustikus, et ametiisik nõustub või võtab vastu „talle või kolmandale isikule“ lubatud „vara või muu soodustuse“ selle eest, et ta vastutasuna kuritarvitab oma ametiseisundit (§294 lg 1). Ühe- kuni kümneaastane vangistus on karistuseks juhtudel, kus altkäemaksu võtmine (KarS §294 lg 2) ja altkäemaksu lubamine või andmine (KarS §298 lg 2) on toime pandud kas vähemalt teist korda, koos altkäemaksu küsimisega, rühma poolt või suures ulatuses.

Erasektori altkäemaksu juhtumite korral kasutatakse sama loogikat. Juriidilist isikut karistatakse teo sooritamisel rahalise karistusega (KarS §402³ lg 2 ja KarS §402⁴ lg 2). Füüsilise isiku karistused altkäemaksu võtmise eest (KarS §402³ lg 1) ja altkäemaksu andmise või lubamise eest (KarS §402⁴ lg 1) on rahaline karistus või kuni viieaastane vangistus. Täiendavalt on võimalik altkäemaksu andmise ja altkäemaksu vahendamise kuritegude eest määrata lisakaristuseks ühe kuni viie aasta pikkune ettevõtluskeeld (KarS §49¹ lg 1).

Tulumaksuseaduse kohaselt kuulub altkäemaks tulumaksuga maksustatavate kulude hulka ning „äriühing peab deklareerima ja maksuma tulumaksu altkäemaksuks eraldatavate summade, väljamaksete või muude soodustuste pealt, mida saab käsitleda kui altkäemaksu“ (Juhised ... 2017). Kuna altkäemaksu kujul on tegemist kohtulikult karistatava teoga, kõlab kirjeldatud ettekirjutus kummaliselt. Selle seadusesse lisamise aluseks on OECD ehk Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni soovitus mitte lugeda ettevõtlusega seotud kulude hulka süüteo toimepanemisega seotud väljamakseid (Altkäemaksu ... 2017). Nimetatud säte võimaldab riigil kohustada ettevõtjat, kelle poolne altkäemaksu maksmine on kohtulikult tuvastatud, altkäemaksu deklareerima (Altkäemaksu ... 2017) ja tagantjärgi sellelt tulumaksu maksuma.

Kirjeldatud meede on samaaegselt karistav ja ennetav. Altkäemaksu kuriteoga vahele jäämisel lisandub kohtu poolt määratud karistusele lisakaristusena maksukohustus. Teadmine, et altkäemaksuna antud hüveltl võib tekkida tulevikus maksukohustus, võiks teoreetiliselt mõjutada inimest seda andmata jätma.

1.2. Erinevaid altkäemaksuskeeme

Altkäemaksuepisoodiga seotud tegevused on altkäemaksu pakkumine või küsimine, altkäemaksu andmine ja altkäemaksu vastu võtmine, mõnikord lisandub altkäemaksu vahendamine. Mooduseid, kuidas altkäemaksuprotsessi täide viia, on mitmeid. Kuid selleks, et toimunu loetaks kuriteoks, peavad neil juhtumel olema teatud ühised tunnused (Bribery and ... 2017):

- 1) tõestatud tahtlus – altkäemaksu andja peab olema tahtnud mõjutada saajat tegu tegema või tegemata jätma ning
- 2) hüve üle andmine – altkäemaksuna üle antav rahaline või muu hüve peab olema vahetanud omanikku.

Üldistades võib altkäemaksujuhtumid jagada ametiisiku saadud hüve suuruse ning ettevõtja saadud tulu alusel kaheks: suure- ja väikesemahulisteks altkäemaksuskeemideks. Suuremahulised skeemid hõlmavad sageli mitmeid osalisi ja suuri rahasummasid. Väikesemahulises skeemis võib osaliste arv piirduda kahega ning omanikku vahetavad hüved on reeglina samuti väiksemad.

Mõlemat tüüpi skeemid on ohtlikud, kuna tekitavad nendes osalejates üleoleku tunde, kus neile on lubatud rohkem kui teistele inimestele, ning arusaama, et niisugusel viisil elus edasi liikumine on aktsepteeritav. Kui selline käitumine jääb veel ka karistamata, hakkab eelkirjeldatud suhtumine ennast taastootma mõjutades üha enam ühiskonnas järgitud käitumisnorme ja suurendades altkäemaksu juhtumite esinemise sagedust. Järgnevalt antakse ülevaade suure- ja väikesemahulistest altkäemaksuskeemidest ja nendega seotud aspektidest.

1.2.1. Suuremahulised altkäemaksuskeemid

Tõenäoliselt seostub inimestele sõnaga altkäemaks just suuremahulised avalikuks tulnud skeemid. Siia alla kuuluvad teedehituse, sõjalise tarne ja rahvusvaheliste äritehingutega seotud

juhtumid, milles on sageli lisaks ametnikele osalised ka poliitikud (Lawler 2012, 21). Peamised neis kasutatavad skeemid on:

- Ettevõtja selgitab välja projekti eest vastutava(d) isiku(d), kellele pakutakse altkäemaksu lepingu võitmiseks. Pärast lepingu sõlmimist ja raha saamist makstakse äraostetud isikule kokkulepitud summa. (Lawler 2012, 21)
- Projekti eest vastutav ametnik küsib ise altkäemaksu. Ta annab märku oma soovist saada kingitusi või minna koos perega suusareisile või pakub üürimiseks talle kuuluvat kontoripinda jne (Lawler 2012, 21–22). Kui altkäemaksu küsimisele lisandub ähvardus takistada ettevõtja äritegevust juhul kui ametnikule ei anta meelehead, on tegu väljapressimisega (Wrage 2007, 12).
- Ettevõtja palgatud alltöövõtja või tarnija on ametnikuga seotud (Lawler 2012, 22). Ametnik võib olla alltöövõttu vm pakkuva ettevõtte omanik, kuid suurema tõenäosusega kasutab ta variisikuid (Lawler 2012, 22). Altkäemaksu edastamiseks kasutatakse järgnevaid meetodeid: ametniku ettevõtte osutab teenust või müüb tooteid, mida tegelikult ei ole vaja; teenuste või toodete eest makstavad summad on üle keskmise turuhinna; ja ettevõtte maksab ametniku ettevõttele valearveid olematute toodet/teenuste eest (Bribery in ... 2007, 49).
- Ametnik ei kasuta vahelüli, vaid suunab lepingud otse enda või endaga seotud ettevõttele (Wrage 2007, 12). Ehk skeemist jääb välja ettevõtja, kes palkab ametniku ettevõtte.
- Ametnikule antakse altkäemaksu, et ta kinnitaks maksed tegemata või ebakvaliteetsete tööde eest (Lawler 2012, 23).

Lisaks tuleks tähelepanu pöörata olukorrale, kus hankeid võidavad pidevalt ühed ja samad ettevõtjad. Siis on alust kahtlustada, et ametnikud eelistavad osalisi, kellelt võetakse vastu altkäemaksu (Lawler 2012, 23). Hangete suunamiseks kasutatavad meetmed on näiteks: suurte lepingute jagamine mitmeks väiksemaks; lisatingimuste seadmine, millele vastab ainult soovitud pakkuja; ning lubadus suunata hiljem projekti lisaraha, nii et pakkuja saaks hetkel teha kõige madalama hinna (Lawler 2012, 23). Vahetevahel seotakse altkäemaksu summa lepingu väärtusega (ametnik saab kindlaks määratud protsendi lepingusummast), seega mida rohkem hankeid ametnik ettevõttele suunab, seda enam ta ise teenib (Wrage 2007, 14).

Rahalist meelehead edastatakse tänapäeval paljuski mööda elektroonilisi kanaleid kasutades selle liigutamiseks alltöövõtjaid, kes on tihti ebausaldusväärse mainega, ning variettevõtteid ja -isikuid (Lawler 2012, 21).

Mõnikord püüab altkäemaksu andnud ettevõtja kaval olla ja proovib ära antud raha tagasi saada. Sel eesmärgil kasutatavad võtted on muuhulgas töömahu tegelikust suuremana näitamine, ettenähtust madalama kvaliteediga materjalide kasutamine, väljamõeldud kulutuste eest raha küsimine ning kvaliteedi ja hinna poolest vähemväärtuslike toodete tarnimine kui lepingus ettenähtud (Bribery in ... 2007, 22). Teine probleem, mis altkäemaksu andval ettevõttel tekkida võib, on küsimus kuidas varjata altkäemaksusummasid oma raamatupidamises. Hüve andmiseks tehtud väljaminekuid kajastatakse erinevate kulutustena, näiteks konsultatsioonitasude, arvuti hoolduskulude, komisjonitasude või tõlkekuludena (Wrage 2007, 17).

Suuremahulised skeemid jõuavad avastamise korral ajalehtede esikaantele ja televisiooni uudistesse. Need pakuvad inimestele pikaks ajaks kõneainet ja võimalust analüüsida juhtumist toimunut. Skeemi väljatuleku taga võib olla näiteks selle laiahaardelisus – palju osalisi, mis tähendab, et kõigi tegevust ei suudeta kontrollida või hakkab juhtum tõmbama kõrvaliste isikute tähelepanu –, liigne ahnus – ei osata õigel hetkel loobuda – või liigne enesekindlus – ülehinnatakse oma mõjuvõimu, arvates, et keegi ei julge nende tegevust üles anda.

Iseloomulike tunnuste poolest on suuremahulised skeemid niisuguste riigiettevõtetega nagu Eesti Raudtee, Eesti Energia ja Tallinna Sadam seotud juhtumid.

1.2.2. Väikesemahulised altkäemaksuskeemid

Suurema tõenäosusega puutub indiviid oma igapäevaelus kokku väikesemahulise altkäemaksuskeemiga kui suuremahulisega. Valdavalt on väikesemahulistes juhtumites üheks pooleks alama astme ametiisikud ja teiseks pooleks füüsiline isik või ettevõtte. Kui suuremahulistes skeemides reeglina kasutatakse oma eesmärgi saavutamiseks mingil kujul ettevõtteid, siis väikesemahuliste skeemide hulgas esineb ka seda, et kõik pooled (andja, saaja, ja, kui on olemas, samuti vahendaja) on füüsilised isikud ning episood ei hõlma ettevõtet.

Antud skeemide liigitus on lihtsam ja jaguneb kaheks põhiliseks:

- Altkäemaksu pakub altkäemaksu andja eesmärgiga saada ametnikult teenust (Lawler 2012, 24). Hõlmab nii neid teenuseid, millele altkäemaksu andjal ei ole õigust, kui ka neid, mille saamiseks tal on juba seaduslik õigus (Lawler 2012, 24). Lisaks on levinud altkäemaksu andmine karistuse vältimiseks.

- Altkäemaksu küsib altkäemaksu saaja (Lawler 2012, 24). Hüve mitte saamisel võib ta hakata takistama füüsilise või juriidilise isiku tegevust.

Väikesemahulised juhtumid on näiteks altkäemaksu andmine kiiremaks raviteenuste saamiseks, autole ülevaatuse ostmise, politseinikule trahvi vältimiseks meelega andmine.

Altkäemaksu võtmisega võib olla seotud rühm ametiisikuid, kus on sisene hierarhia. Mis tähendab, et altkäemaksu küsinud ametnik võib olla sunnitud meelega kas osaliselt või täielikult edasi andma (Lawler 2012, 24). Seda esineb väikese- ja suuremahulistest skeemides mõlemas.

Kuigi korruptsioonivastases võitluses on peatähelepanu suuremahuliste skeemide avalikustamisel (Lawler 2012, 21), on väiksemad altkäemaksujuhtumid samamoodi ohtlikud. Need kujundavad meid ümbritsevat ettevõtluskeskkonda ja ühiskonda üldiselt. Näiteks olukorrad, kus politseinikud või kohtunikud on äraostetavad, mõjutavad otseselt paljusid.

1.3. Kaks Eestis avastatud altkäemaksujuhtumit

Näidete valiku aluseks on Riigi Teataja kaudu avalikult kättesaadavad kohtulahendid. Otsing sooritati „lahendi teksti“-väljas märksõnaga altkäemaks. 2017. aasta 30. novembri seisuga seostus sõnaga altkäemaks 29 kohtulahendit. Nende hulgast on võetud kaks lahendit, mida järgnevalt täpsemalt kirjeldatakse. Valikukriteerium oli, et juhtumi põhjal oleks võimalik teises peatükis analüüsida ettevõtete majandusnäitajaid. Seega pidi lahend vastama neljale tingimusele:

- 1) altkäemaksu andmine/võtmine on leidnud kinnitust,
- 2) on võimalik tuvastada seos ettevõttega,
- 3) ettevõtte nimi on kohtulahendis toodud ja
- 4) tegu ei ole ametiisiku poolt kuriteo matkimisega.

Sobilikeks osutunud lahendid näitavad kuidas toimus üks rahalise hüvega suuremahuline altkäemaksuskeem ning üks mitterahalise hüvega ja pigem suuremahuline altkäemaksuskeem.

1.3.1. Näide rahalise hüvega suuremahulisest altkäemaksuskeemist

Skeemi ülevaade on koostatud Tallinna Ringkonnakohtu poolt 15. oktoobril 2010. aastal kriminaalasjas number 1-06-15769 tehtud määruse põhjal. Tegu on skeemiga, kus saaja küsis ise

alkäemaksu, kasutas selle kätte saamiseks vahendajaid ning ähvardas (ja viis vajadusel ähvarduse ellu) takistada meelega mitte saamisel ettevõtte äritegevust.

Juhtumiga seotud pooled olid:

- alkäemaksu saaja – Vladimir Razumovski, 1. maist 2004. aastal kuni 15. augustini 2005. aastal töötas Veterinaar- ja Toiduameti peadirektori asetäitja ametikohal;
- alkäemaksu vahendaja – Andrei Razumovski, Vladimir Razumovski vend;
- alkäemaksu vahendaja – Viktor Rasskazov, ettevõtte OÜ Baltrefrans töötaja;
- alkäemaksu andjad (teadaolevad) – ettevõtted AS Gramus, OÜ Vimpex Grupp, OÜ Rai Grupp, AS Krapesk, AS Baltic Fish Trade, AS Smakus, OÜ Baltrecord, OÜ Masterhansa, AS Kajax Fishexport ning OÜ-d Morobell ja Transprojekt.

Vladimir Razumovski võttis 2004. aasta oktoobris ühendust ettevõtte OÜ Baltrefrans töötaja Viktor Rasskazoviga. OÜ Baltrefrans tegutseb peamiselt kalakäitlemise ettevõtetele ekspedeerimisteenuse pakkujana. Vladimir Razumovski nõudis Viktor Rasskazovilt, et too tagaks, „et kõik isikud, kes veavad külmutatud kala Venemaale või Ukrainasse, kasutades OÜ Baltrefrans termosvaguneid, maksaksid talle [Razumovskile] 100 dollarit Venemaale mineva vaguni puhul ning 200 dollarit Ukrainasse mineva vaguni puhul.“

Altkäemaksu vahendajana kasutas Vladimir Razumovski oma venda Andrei Razumovskit. Raha pidi kokku koguma Viktor Rasskazov ja seejärel andma selle sularahas Andrei Razumovskile, kes edastas raha oma vennale Vladimir Razumovskile. Altkäemaksu andmine tagas, et Vladimir Razumovski kasutab „oma ametipositsioonist tulenevaid võimalusi“ ning korraldab „võimaluse takistusteta vedada termosvagunitega külmutatud kala Ukrainasse ja Venemaale“. See tähendab ekspordisertifikaadi väljastamist isikule ja veterinaarkontrolli mitte teostamist veterinaarametnike poolt. Õigusaktide järgi ei tohtinud sel ajal termosvaguneid külmutatud kala Venemaale ning Ukrainasse ekspordimiseks kasutada.

Raha maksmisest keeldunud isiku ettevõtte kohta edastas Vladimir Razumovski info „piirkondlikele veterinaarametnikele, et teostataks veterinaarkontroll, mille käigus tühistatakse sertifikaat või tehtaks muul alusel kui veovahendi mittevastavus kehtivatele nõuetele isikule ettekirjutus või otsus järeelvalve ametniku poolt“. Täiendavalt kasutas Vladimir Razumovski oma ametiseisundist tulenevaid võimalusi tagamaks, „et Veterinaar- ja Toiduameti poolt ei võetaks vastu otsust, mille kohaselt termosvagunitega vedu tuleb lõpetada“.

Skeem toimus 2004. aasta 1. oktoobrist 2005. aasta 22. märtsini. Selle aja jooksul liikusid läbi Viktor Rasskazovi ja Andrei Razumovski Vladimir Razumovskini järgnevalt loetletud Venemaale ja Ukrainasse kala ekspordimisega tegelevate ettevõtete poolt antud altkäemaksusummad. Kuigi kohtumäärus toob ka nimeliselt välja raha andnud isikud, ei ole nende identiteet siinkohal oluline ja on jäetud nimetamata.

- AS Gramus – kokku makstud 2200 USA dollarit ehk 26 070 Eesti krooni.
- OÜ Vimpex Grupp – kokku makstud 600 USA dollarit ehk 7110 Eesti krooni.
- OÜ Rai Grupp – kokku makstud 2500 USA dollarit ehk 29 625 Eesti krooni.
- AS Krapesk – kokku makstud 6800 USA dollarit ehk 80 580 Eesti krooni.
- AS Baltic Fish Trade – kokku makstud 2200 USA dollarit ehk 26 070 Eesti krooni.
- AS Smakus – kokku makstud 700 USA dollarit ehk 8295 Eesti krooni.
- OÜ Baltrecord – kokku makstud 2100 USA dollarit ehk 24 885 Eesti krooni.
- OÜ Masterhansa – kokku makstud 200 USA dollarit ehk 2350 Eesti krooni.
- AS Kajax Fishexport – kokku makstud 5800 USA dollarit ehk 68 730 Eesti krooni.
- OÜ-d Morobell ja Transprojekt – kokku makstud 200 USA dollarit ehk 2370 Eesti krooni.

Kokku maksid kalakäitlemise ettevõtete esindajad ja eraisikud Vladimir Razumovskile altkäemaksu summas 23 300 USA dollarit ehk 276 105 Eesti krooni.

1.3.2. Näide mitterahalise hüvega altkäemaksuskeemist

Skeemi ülevaade on koostatud Tartu Ringkonnakohtu poolt 19. mail 2017. aastal kriminaalasjas number 1-12-8206 tehtud kohtuotsuse põhjal. Tegu on skeemiga, kus ametiisikule pakuti mitterahalist altkäemaksu, millega ta nõustus.

Juhtumiga seotud pooled olid:

- altkäemaksu saaja – A. Filippov, Narva abilinnapea;
- altkäemaksu andjad (teadaolevad juhtumiga seotud juriidilised ja füüsilised isikud) – AKKA AB OÜ, OÜ Alpikann Wiru Grupp, FN Grupp OÜ, NIK Group OÜ, A. Arsentjev (juhatuse liige ettevõttes AKKA AB OÜ), F. Ovsjannikov (FN Grupp OÜ ja NIK Group OÜ), S. Hamitski (AKKA AB OÜ ja OÜ Alpikann Wiru Grupp), V. Belsner (töödejuhataja ettevõttes OÜ Alpikann Wiru Grupp), G. F., M. P (tegutses F. Ovsjannikovi huvides).

Narva linnas ehitusteenuse pakkumisega seotud ettevõtjad leppisid 2010. aastal „kokku, et edaspidi kooskõlastatakse omavahel Narva Linnavalitsuse poolt väljakuulutatavatel remont- ja ehitustööde hankekonkurssidel osalevate ettevõtete ring, aga samuti loetletud isikute juhitud või nendega seotud ettevõtete poolt hankes esitatavad hinnapakkumised ja neile lisatavad eelarved/kululoendid“. Kokkulepe tähendas, et osalised valisid endi seast igale Narva linna munitsipaaltelemusega hankele võitja, kellega siis linn sõlmiski hankelepingu. Niisugune teguviis on oma olemuselt konkurentsi kahjustav.

Narva abilinnapea A. Filippov osales hangete kavandamisel ja hanketingimuste kujundamisel (nii et need sobiksid skeemiga seotud ettevõtjatele); „väljastas S. Hamitski kaudu enne hangete väljakuulutamist konkurentsi kahjustavas leppes osalejatele hanke kohta konfidentsiaalset teavet (kavas olevate hankeobjektide nimekirjad, eelarvemahud jms, mille abil said leppes osalejad kooskõlastada oma tegevust) ning andis hanget korraldajatele Narva Linnavalitsuse Linnavara- ja Majandusameti (...) ametnikele korraldusi saata kutsed hangetes või konkurssidel osalemiseks vaid kindlale varem kokkulepitud ja kooskõlastatud ettevõtjate ringile“.

Altkäemaksuna pakkus S. Hamitski 10. novembril 2010. aastal toimunud vestluses, et korraldab A. Filippovi abikaasale T.F.-le kuuluva korteri remondi temaga (see on S. Hamitskiga) seotud ettevõtete poolt ning seda olulise allahindlusega. Täiendava meelega lubas S. Hamitski A. Filippovile vajaduse korral vahendada „soodustusi erinevatelt ettevõtjatelt ja kauplustest ehitusmaterjalide, kodutehnika ning sisustuskaupade ostmisel“. Hinnanguliselt säästis A. Filippov läbi antud altkäemaksu vastu võtmise 35% summast, mis oleks muul juhul remonttöödele kulunud.

Skeem toimus ajavahemikul november 2010 kuni kevad 2011, mille jooksul A. Filippov kasutas ebaseaduslikult ära oma Narva abilinnapea ametiseisundit ning aitas aktiivselt S. Hamitskit ja tema kaasosalisi.

2. ALTKÄEMAKSUSKEEMIS OSALEMISE TAGAJÄRJED ETTEVÕTETELE KAHE EESTIS AVASTATUD JUHTUMI NÄITEL

Lõputöö autor leiab, et altkäemaksu andmise mõju ettevõtte majandusnäitajatele on ettevõttega mitte seotud isikul keeruline hinnata ning saadud tulemused jäävad teatud määral vaieldavaks. Samal ajal võib arvata, et ka ettevõttega ja altkäemaksu andmisega seotud isik ise ei saa 100%-lise kindlusega hinnata altkäemaksu andmise täielikku mõju, kuna pole võimalik täpselt teada, mis oleks ilma selleta juhtunud. Küll aga annavad avalikuks tulnud juhtumid võimaluse uurida, millised on skeemis osalemise hinnangulised tagajärjed ettevõttele.

Ettevõtte finantsseisundi analüüsimise meetodeid on mitmeid ning nende hulgast valitakse sobivaim vastavalt kasutatavatele algandmetele ja analüüsi eesmärgile. Kuna ettevõttega mitte seotud isikule on kättesaadavaks andmete allikaks majandusaasta aruanne, rakendatakse lõputöös majandusaasta aruannete analüüsi. Majandusaasta aruannete analüüs on ettevõtte finantsseisundi hindamine teatud ajaperioodi hõlmavate majandusaasta aruannete põhjal (Bragg 2017). See sobib töö suunitlusega käsitleda antud temaatika esmatasandit, mida saab autor või mõni teine tulevane majandusteaduskonna lõpetaja edasi arendada. Ettevõtte majandusaasta aruande analüüs tähendab majandusaasta aruandest huvipakkuvate näitajate uurimist ning koosneb kolmest sammust (Rice 2003, 162):

- 1) huvipakkuvate näitajate valimine,
- 2) nende leidmine aastaaruandest või vajadusel arvutamine aruandeandmete põhjal ja
- 3) tulemuste tõlgendamine.

Levinuimad näitajad, mille muutumist ajas uuritakse, on näiteks „müügitulu, brutomarginaal, puhaskasum, raha, laekumised ja võlad“ (Bragg 2017). Töös analüüsitavateks näitajateks on valitud müügitulu, aruandeaasta puhaskasum/kahjum, tööjõukulud, töötajate arv ja varade-kohustuste struktuur. Müügitulu kasumiaruandes näitab ettevõtte teenitud tulu hõlmates tekkepõhisena nii sularaha- kui ka krediitmüüki (Friedlob, Schleifer 2003, 46, 34). Müügitulu on mõjutatud sõlmitud lepingutest, sealhulgas altkäemaksu teel saadud lepingud, mis tulu

suurendavad. Puhaskasum/kahjum on ettevõtte äritegevuse lõpptulem, mis saadakse kõikidest tuludest kõikide kulutuste ja mahaarvamiste lahutamisel (Friedlob, Schleifer 2003, 34). Iga ettevõtja soovib hoida oma äritegevust kasumlikuna ning ilmselt loodetakse läbi altkäemaksuga ostetud lisatöö kasumlikkust suurendada. Tegelikuses võib aga äritegevuse liiga kiirel laiendamisel olla negatiivsed tagajärjed. Teise variandina võib oletada, et altkäemaksu andmise kõrval sooritatakse ka muid majanduskuritegusid ehk saadud lisatulu viiakse ettevõttest välja enne kasumisse jõudmist. Tööjõukulud ja töötajate arv on mõjutatud ettevõtte äritegevusest ja selle laienemisest. Bilansistruktuuris võrduvad varad kohustiste ja omakapitaliga (Friedlob, Schleifer 2003, 20), seega omakapital on varadest kohustiste mahaarvamisel üle jääv osa. Omakapitali osakaal viitab ettevõtte võimekusele tulla toime ootamatute probleemidega ja toimida jätkusuutlikult ning võiks reeglina olla vähemalt 30% varade kogumahust (Kuidas ... 2017).

Analüüsi tulemuste tõlgendamise meetodid on trendianalüüs ja võrdlusuuring (Rice 2003, 162). Trendianalüüsis vaadeldakse näitaja muutumist teatud ajavahemiku jooksul ning võrdlusuuringus kõrvutatakse ettevõtte näitajat teatud ajahetkel teise sama ala ettevõtte (näiteks konkurendi) vastava näitaja või üldise etalonväärtusega samal ajahetkel (Rice 2003, 162). Käesolevas töös kasutatakse mõlemat meetodit: kahe esimeses peatükis kirjeldatud Eestis avastatud altkäemaksujuhtumitega seotud ettevõtete seast valitakse iga juhtumi kohta kolm ettevõtet, mille uurimiseks võetud majandusnäitajate kohta koostatakse trendianalüüs ja seejärel võrreldakse saadud tulemusi.

Teises peatükis uuritakse, mis on esimeses peatükis kirjeldatud kahe Eesti altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtetest saanud ning kas üldse ja kui siis millised muutused toimusid nende ettevõtete majandusnäitajates altkäemaksu andmise perioodil.

2.1. Rahalise hüvega suuremahulise altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtted

Skeemiga teadaolevalt seotud ettevõtted ja nende seisund 2017. aasta detsembri seisuga on toodud tabelis 2.

Täiendavaks analüüsimiseks on valitud kolm ettevõtet nii, et esindatud oleks eri suuruses altkäemaksusummad: kõige suurema altkäemaksusumma (80 580 Eesti krooni ehk 6800 USA

dollarit) andnud Krapesk AS, üks kahest kõige väiksema altkäemaksusumma (2350 Eesti krooni ehk 200 USA dollarit) andnud ettevõtetest ehk Masterhansa OÜ ja üks altkäemaksusummalt (26 070 Eesti krooni ehk 2200 USA dollarit) keskmiste hulka jäänud ettevõtetest ehk Baltic Fish Trade AS. Analüüsitavateks majandusnäitajateks on müügitulu, kasum/kahjum, töjõukulud, töötajate arv ja varade-kohustuste struktuur aastatel 2003-2006 ehk altkäemaksu juhtumi toimumise ajal ning üks aasta enne ja üks aasta peale seda. Kasutatud andmed pärinevad nimetatud ettevõtete 2004. ja 2006. aasta majandusaasta aruannetest.

Tabel 2. Punktis 1.3.1. kirjeldatud altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtted ja nende andmed 2017. aasta detsembris

Ettevõtte nimi	Nime muutus	Asutatud, kp.k.a.	Staatus	Käive perioodil 01.06.2017 - 31.08.2017, EUR	Töötajate arv seisuga 30.09.2017
Gramus AS	ei	10.07.1991	aktiivne	3 920,66	info puudub
Vimpeks Grupp OÜ	ei	13.12.1999	kustutatud 22.03.2011	–	–
Rai Grupp OÜ	ei	14.02.2003	kustutatud 07.04.2017	–	–
Krapesk AS	ei	26.05.1995	aktiivne	48 122,03	10
Baltic Fish Trade AS	01.09.2009: Baltic Fish Trade OÜ	27.12.2001	aktiivne	31 079,17	6
Smakus AS	ei	14.10.1994	aktiivne	12 375,73	2
Baltrecord OÜ	ei	23.04.2004	aktiivne	198 340,56	5
Masterhansa OÜ	ei	01.08.2001	likvideerimisel	info puudub	info puudub
Kajax Fishexport AS	ei	04.02.1994	aktiivne	308 927,94	29
Morobell OÜ	ei	02.06.1997	aktiivne	1 089 785,51	75

Allikas: autori koostatud E-Krediidiinfos (www.e-krediidiinfo.ee) avalikult kättesaadavate andmete põhjal

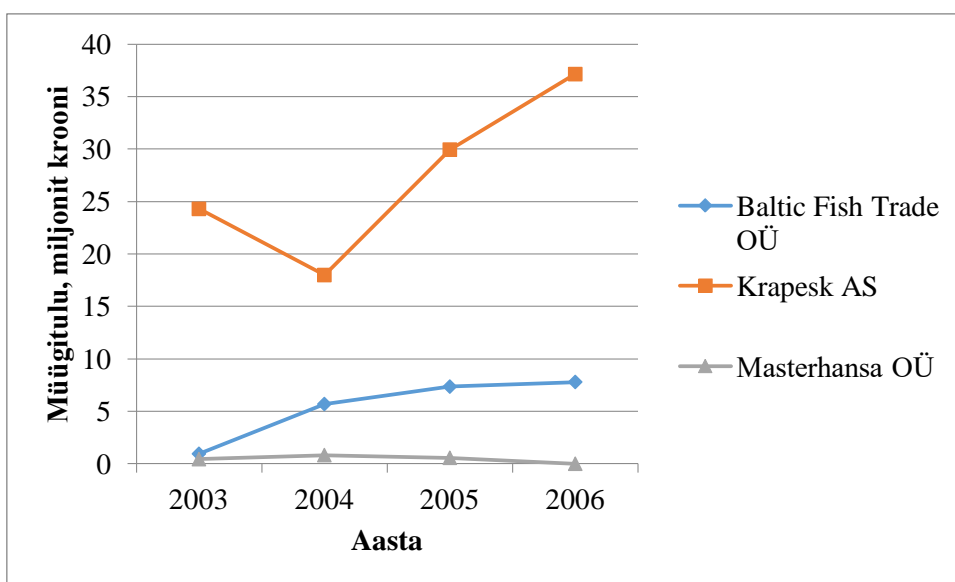
Märkus: väärib mainimist, et ettevõtte Kajax Fishexport AS on pärjatud Creditinfo Eesti AS tiitliga „Edukas Eesti Ettevõtte 2017“ ja omab 2017. aasta detsembris Creditinfo krediidireitingut A.

Kõrvutades kolme ettevõtte vaadeldavaid näitajaid selgub, et Masterhansa OÜ on kolmest kõige väiksem, talle järgneb Baltic Fish Trade OÜ, mille näitajad (välja arvatud töötajate arv) on Masterhansa OÜ omadest keskmiselt¹ seitse korda suuremad, ning kõige suurem on Krapesk AS, mille näitajad on omakorda Baltic Fish Trade OÜ omadest keskmiselt 35 korda suuremad. Ettevõtete suuruste vahe on selgelt märgatav ka kõigil neid puudutavatel joonistel. Võrreldes

¹ Keskmise arvutamiseks on võetud iga näitaja iga aasta kohta saadud vahe kordades, need kokku liidetud ja seejärel saadud summa jagatud liidetavate arvuga.

sega järjestust altkäemaksusummade omaga selgub, et need kattuvad ehk kõige suurema vedude mahuga ettevõtte andis ka kõige rohkem altkäemaksu jne.

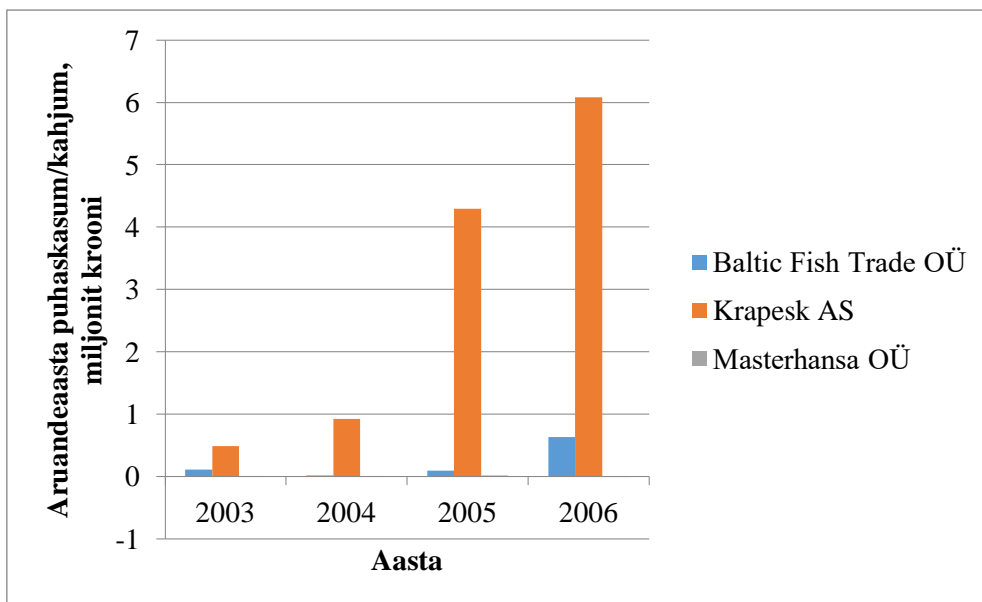
Skeem toimus 2004. aasta sügisest 2005. aasta kevadeni mõjutades teatud määral 2004. ja 2005. aasta majandusnäitajaid. Müügitulu osas (joonis 1) tabas Krapesk AS-i 2004. aastal langus, mis pöördus peale seda tugevaks tõusuks, nii et 2006. aasta müügitulu oli 2004. aasta omast kaks korda suurem. Baltic Fish Trade OÜ müügitulu hakkas 2004. aastast alates stabiilselt suurenema. Masterhansa OÜ müügitulu küll suurenes 2004. aastal võrreldes 2003. aastaga, kuid hakkas peale seda vähenema.

Joonis 1. Baltic Fish Trade OÜ, Krapesk AS ja Masterhansa OÜ müügitulu liikumine aastatel 2003–2006

Allikas: autori koostatud lisas 1 toodud andmete alusel

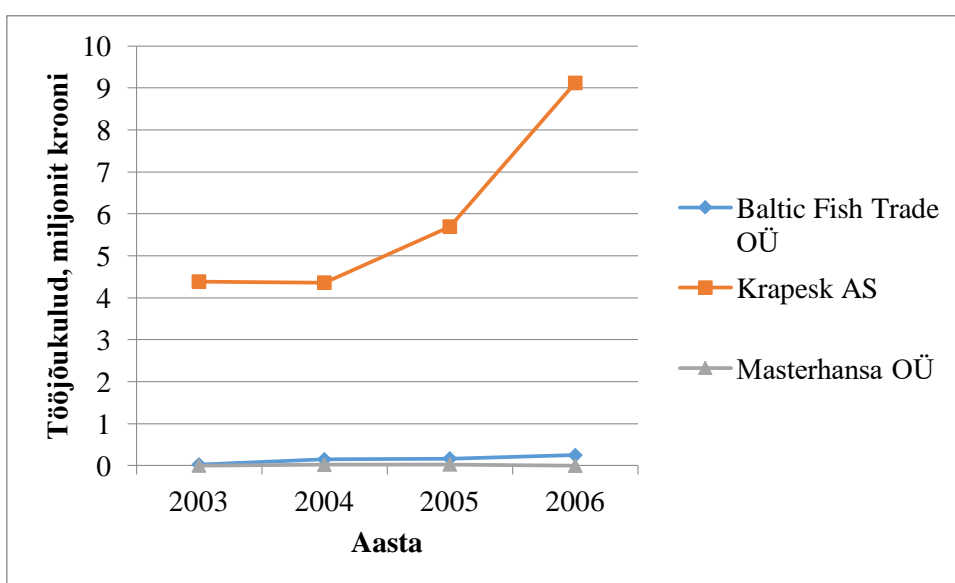
Aruandeaasta puhaskasumite/kahjumite võrdluses (joonis 2) näitas selget suurenemistrendi ainukesena Krapesk AS. Baltic Fish Trade OÜ kasum suurenes peale märgatavat vähenemist 2004. aastal mõlemal järgneval aastal hüppeliselt. Masterhansa OÜ tootis aastatel 2003–2005 aastast-aastasse suurenevat kasumit enne kui kukkus 2006. aastal kahjumisse. Joonise number kaks kvaliteet on saanud eksportimisel kannatada ning sealt ei ole näha, et Masterhansa OÜ oli 2006. aastal kahjumis (-7 893 Eesti krooni).

Joonis 2. Baltic Fish Trade OÜ, Krapesk AS ja Masterhansa OÜ aruandeaastate puhaskasumite/kahjumite võrdlus aastatel 2003–2006

Allikas: autori koostatud lisa 1 toodud andmete alusel

Töøjõukuludes (joonis 3) oli valdav tõusutrend. Pärast 2003. ja 2004. aastal samale tasemele jäämist suurenesid Krapesk AS töøjõukulud mitmekordselt. Baltic Fish Trade OÜ ja Masterhansa OÜ töøjõukulud suurenesid aastast-aastasse. Ainukene muutus toimus 2006. aastal, mil Masterhansa OÜ töøjõukulud olid 0.

Joonis 3. Baltic Fish Trade OÜ, Krapesk AS ja Masterhansa OÜ töøjõukulude liikumine aastatel 2003–2006

Allikas: autori koostatud lisa 1 toodud andmete alusel

Töötajate arvu kohta on teada, et Baltic Fish Trade OÜ-s oli 2004. aastal keskmiselt 3 ja 2006. aastal keskmiselt 4 töötajat. Ettevõttes Krapesk AS aga 2004. aastal keskmiselt 41 ja 2006. aastal keskmiselt 48 töötajat. Masterhansa OÜ töötajate arvu puudutavad andmed puuduvad.

Krapesk AS omakapitali osakaal püsis aastast aastasse stabiilne (2003. aastal 86%, 2005. aastal 85% ja 2006. aastal 86%), ainukene erand oli 2004. aasta kui see langes 76%-le. Baltic Fish Trade OÜ omakapitali suhtes bilansimahtu toimus altkäemaksujuhtumi toimumise aastatel langus ehk 2003. aasta 54%-lt vähenes 26%-ni 2004. aastal ja 2005. aasta 15%-lt tõusis 45%-ni 2006. aastal. Masterhansa OÜ omakapital näitas tõusutrendi suurenedes 60%-lt 2003. aastal 88%-ni 2005. aastal, misjärel toimus väikene langus 82%-le 2006. aastal.

2.2. Mitterahalise hüvega altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtted

Skeemiga teadaolevalt seotud ettevõtted ja nende seisund 2017. aasta detsembri seisuga on toodud tabelis 3.

Tabel 3. Punktis 1.3.2. kirjeldatud altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtted ja nende andmed 2017. aasta detsembris

Ettevõtte nimi	Nime muutus	Asutatud, kp.k.a.	Staatus	Käive perioodil 01.06.2017 - 31.08.2017, EUR	Töötajate arv seisuga 30.09.2017
Alpikann Wiru Grupp OÜ	ei	05.09.2005	aktiivne	info puudub	1
AKKA AB OÜ	30.09.2011: Promo Arsenal OÜ	24.11.2006	aktiivne	85 455,17	4
FN Grupp OÜ	ei	13.05.2009	kustutatud 18.08.2014	–	–
NIK Group OÜ	ei	13.08.2009	kustutatud 04.01.2016	–	–

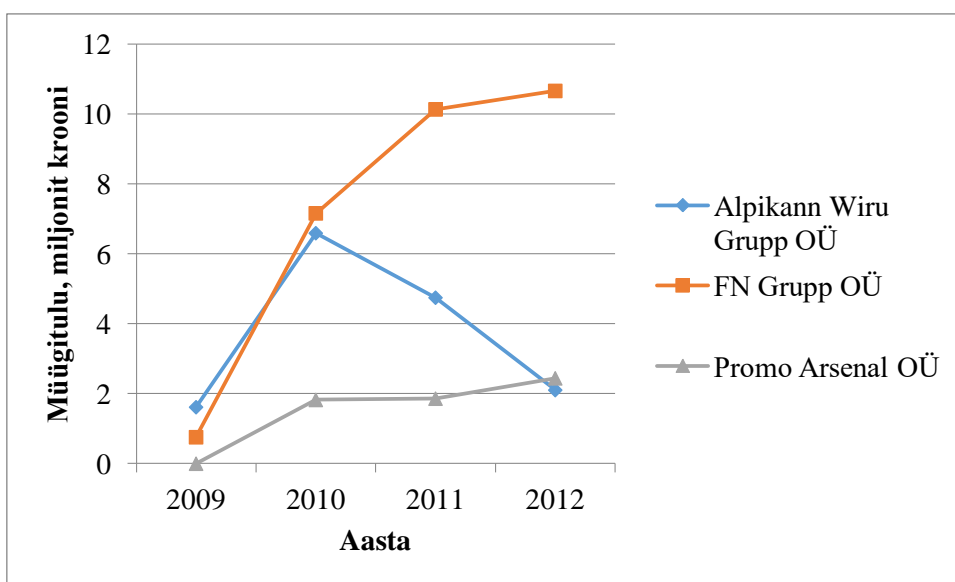
Allikas: autori koostatud E-Krediidiinfos (www.e-krediidiinfo.ee) avalikult kättesaadavate andmete põhjal

Täiendavaks analüüsimiseks on võetud kolm ettevõtet: Alpikann Wiru Grupp OÜ, AKKA AB OÜ ehk Promo Arsenal OÜ ja FN Grupp OÜ. Analüüsitavad majandusnäitajad on müügitulu, kasum/kahjum, tööjõukulud, töötajate arv ja varade-kohustuste struktuur aastatel 2009–2012 ehk altkäemaksu juhtumi toimumise ajal ning üks aasta enne ja üks aasta peale seda. Kasutatud andmed pärinevad nimetatud ettevõtete 2010. ja 2012. aasta majandusaasta aruannetest. 2011. ja

2012. aasta näitajad olid eurodes ning on võrreldavuse huvides teisendatud kroonidesse kursiga 1 euro = 15,6466 krooni.

Antud juhtumi ettevõtted on majandusnäitajate suurusjärgudelt omavahel sarnasemad kui eelneva juhtumi ettevõtted. Üldistades võib ettevõtted järjestada (suuremast väiksemaks) FN Grupp OÜ, Alpikann Wiru Grupp OÜ ja Promo Arsenal OÜ, kuid vahed ei ole nii märgatavad. Samuti esineb siinses ettevõtete rühmas näitajate lõikes suuremat kõikumist.

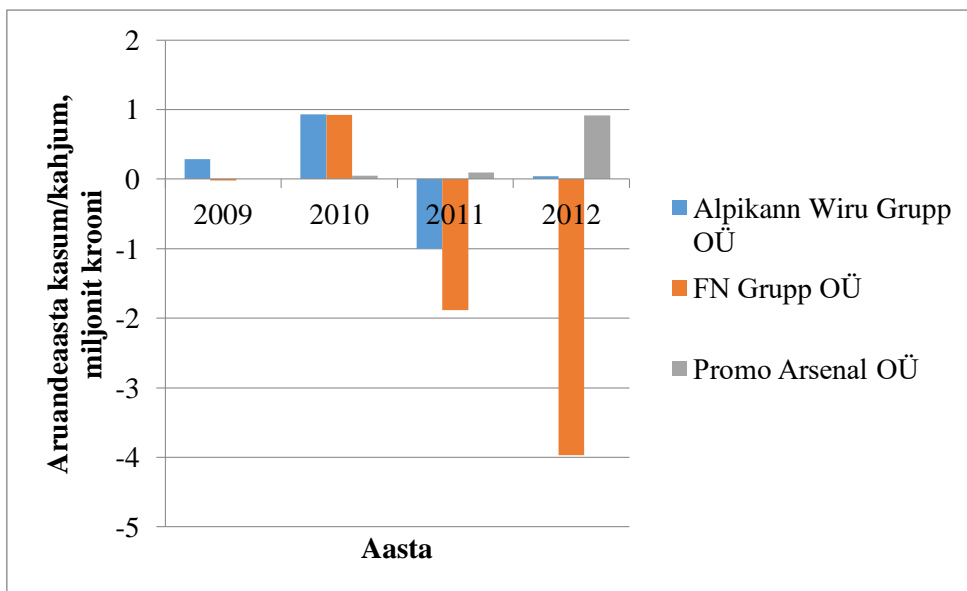
Altkäemaksuskeem toimis 2010. aasta hilissügisest 2011. aasta kevadeni mõjutades teatud määral 2010. ja 2011. aasta majandusnäitajaid. Müügitulu liikumine (joonis 4) oli kõigil kolmel ettevõttel erinev. FN Grupp OÜ müügitulu suurenes 2012. aastaks võrreldes 2009. aastaga 14-kordselt. Alpikann Wiru Grupp OÜ müügitulu küll suurenes 2010. aastal neli korda võrreldes eelneva aastaga, kuid pöördus peale seda langusesse. Promo Arsenal OÜ näitas vaadeldavate aastate lõikes müügitulu kasvu.

Joonis 4. Alpikann Wiru Grupp OÜ, FN Grupp OÜ ja Promo Arsenal OÜ müügitulu liikumine aastatel 2009–2012

Allikas: autori koostatud lisa 2 toodud andmete alusel

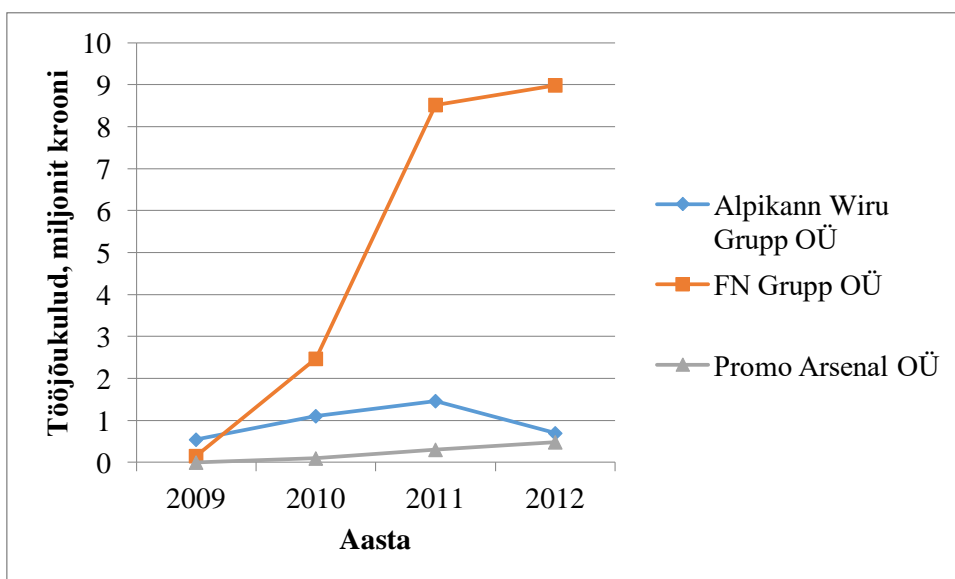
Aruandeaasta kasumi/kahjumi (joonis 5) osas jäi kõige suuremasse kahjumisse FN Grupp OÜ, mis oli kahjumis kolmel vaadeldavast neljast aastast. Alpikann Wiru Grupp OÜ jäi kahjumisse 2011. aastal, kuid suutis sealt uuesti kasumisse jõuda. Promo Arsenal OÜ näitas ainukesena kasumi suurenemistrendi.

Joonis 5. Alpikann Wiru Grupp OÜ, FN Grupp OÜ ja Promo Arsenal OÜ aruandeaastate kasumite/kahjumite võrdlus aastatel 2009–2012

Allikas: autori koostatud lisas 2 toodud andmete alusel

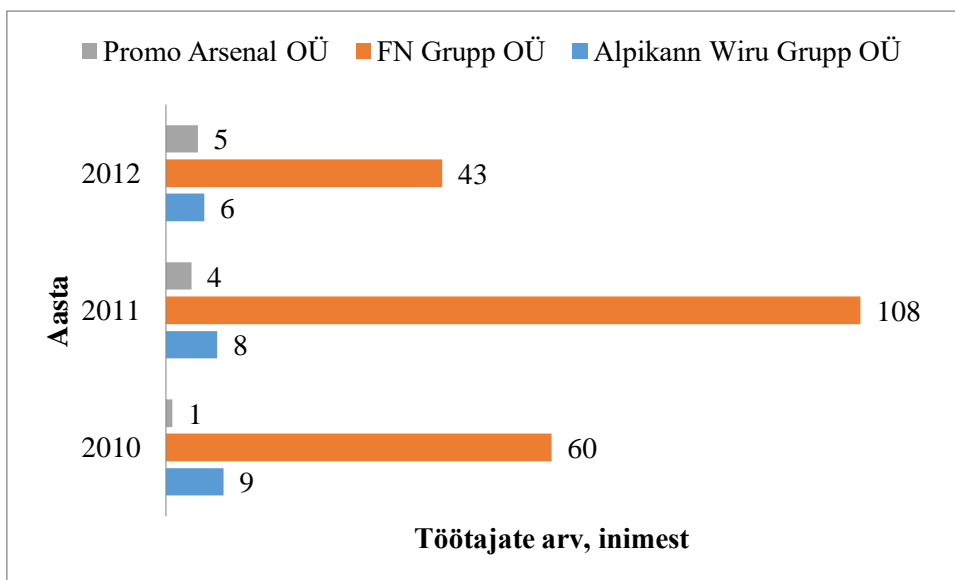
Tööstöökulude liikumises (joonis 6) erines teistest FN Grupp OÜ, mille tööstöökulude summa suurenes 2009. aasta 153 000-lt kroonilt peaaegu üheksa miljoni kroonini 2012. aastal. Alpikann Wiru Grupp OÜ kulu langes pärast vahepealset suurenemist 2012. aastal uuesti 2009. aasta tasemele. Promo Arsenal OÜ tööstöökulud suurenesid aastast-aastasse.

Joonis 6. Alpikann Wiru Grupp OÜ, FN Grupp OÜ ja Promo Arsenal OÜ tööstöökulude liikumine aastatel 2009–2012

Allikas: autori koostatud lisas 2 toodud andmete alusel

Töötajate arvu kohta (joonis 7) on olemas andmed aastatest 2010–2012. Need täiendavad joonist kuus ehk tööjõukulude liikumist. Promo Arsenal OÜ suurendas järjest töötajate arvu ning Alpikann Wiru Grupp OÜ oli 2012. aastaks töötajate arvu vähendanud. FN Grupp OÜ küll vähendas 2012. aastal töötajate arvu rohkem kui poole võrra, aga sama aasta tööjõukuludes ei ole selle mõju näha.

Joonis 7. Alpikann Wiru Grupp OÜ, FN Grupp OÜ ja Promo Arsenal OÜ töötajate arv aastatel 2010–2012

Allikas: autori koostatud lisas 2 toodud andmete alusel

FN Grupp OÜ omakapitali osakaal oli 2009. aastal 14%, 2010. aastal 29% ja kahel järgmisel aastal kahjumi tõttu negatiivne. Alpikann Wiru Grupp OÜ omakapital moodustas bilansimahust peaaegu 100% olles väikseim 94% 2011. aastal ja suurim 100% (täpsemalt 99,52%) 2009. aastal. Promo Arsenal OÜ omakapitali osakaal oli 2009. aastal 100%, 2010. aastal 69%, langes 2011. aastal 23%-le ja tõusis 2012. aastal uuesti 65%-ni.

FN Grupp OÜ on neist kolmest ettevõttest ainukene, mille tegevus on tänaseks lõpetatud.

2.3. Järeldused

Kaks kohtulahendit, mis sobisid käesolevas töös analüüsimiseks, on oma olemuselt erinevad. Üks – mitterahalise hüvega, edaspidi lühendatud kui Narva juhtum – on klassikaline altkäemaksuskeem, kus eesmärgiks oli oma tulu suurendamine ebaausal teel, teine – rahalise

hüvega suuremamahulisem, edaspidi lühendatud kui vedude juhtum – on vastuolulisem. Ettevõtjate, vahendajate ja altkäemaksu küsija käitumine on seaduslikust küljest vaadates samamoodi vale, kuid kui võtta arvesse, et valik oli altkäemaksu andmise ja äritegevuse lõpetamise vahel (vastav kohtulahend sisaldab muuhulgas konkreetset näidet olukorrast, kus Vladimir Razumovski takistas ühe ettevõtte tegevust kuni talle anti altkäemaks), tekib inimlik mõõde, kus ei ole enam nii lihtne altkäemaksuandjaid üheselt hukka mõista. Altkäemaksu andjate hulgas oli tõenäoliselt isikuid, kes kasutasid seda ainult kui võimalust täiendava tulu teenimiseks ebaausal teel, aga sama tõenäoliselt oli seal hulgas inimesi, kelle enda (ning ilmselt ka perekonna) sissetulek ja elatustase sõltusid otseselt antud ärist ning selle toimimise võimalikkusest.

Teine oluline küsimus, mis võiks altkäemaksujuhtumitele mõeldes tekkida on, et mis on neist ettevõtetest pärast ebaausa käitumise ilmsikstulekut saanud. Antud näidete põhjal on siinkohal kolm varianti:

- 1) ettevõtte toimib edasi,
- 2) ettevõtte vahetab nime ja toimib uue nimega edasi või
- 3) ettevõtte on sunnitud oma tegevuse lõpetama.

Neist variantidest kõige tõenäolisem (kui võtta aluseks Narva ja vedude juhtum) on esimene. Sama ettevõtte, sama nimega jätkab oma tegevust ka aastaid hiljem. Siiski ei tohi jätta tähelepanuta, et selle väite paikapidamiseks peab olema täidetud üks eeltingimus. Nimelt suurema tõenäosusega nii-öelda „elavad altkäemaksuskandaali üle“ ettevõtted, mis olid altkäemaksu andmise eelselt asutatud ja mõnda aega normaalselt tegutsenud. Kui võrrelda tabelites 2 ja 3 ettevõtte asutamise aega, altkäemaksuskeemi toimimise aja ning ettevõtte staatusega, on altkäemaksu andmise teel saadud tulu kadumine mõjutanud raskemalt lühikest aega enne juhtumi toimumist asutatud ettevõtteid. Näiteks Narva juhtumi neljast ettevõttest kaks olid töötanud napilt üle aasta enne skeemiga liitumist ja on praeguseks mõlemad kustutatud. Vedude juhtumi ettevõtted on valdavalt senini tegutsevad.

Altkäemaksuna antud hüve täpne rahaline väärtus Narva juhtumis ei ole teada, kuid võib oletada, et sellega seotud kulutused lisati ülejäänud äritegevuse kulude hulka ja võidi osaliselt läbi võidetud hangete tagasi saada (näiteks näidates töömahtu tegelikust suuremana, küsides materjalide eest rohkem kui need väärt on või lastes kinnitada arveid väljamõeldud kulutuste eest). Vedude juhtumis on altkäemaksusummad teada ning võrreldes müügikäibega on need

väikesed. Meelehea andmine ei pruukinud olla ettevõtjate enda valik, kuid selleks kasutatud summade maksmine ei olnud tõenäoliselt liiga suur väljaminek.

Juhtumites osalenud ettevõtete majandusnäitajate kõrvutamise toob ilmsiks, et ettevõtte suurus ei ole määrav tegur. Altkäemaksu andmise kasuks võivad otsustada nii väike- kui ka suurettevõtted. Narva juhtumi ettevõtete ja vedude juhtumi ettevõtete majandusnäitajad ei ole suurusjärkude osas võrreldavad, kuna tegu on kahe erineva tegevusalaga, kus tööde mahud, hinnad ja kulud on erinevad. Samas võib koos vaadata nende näitajate muutumise tendentse.

Äritegevuse laiendamisega – isegi kui see laiendamine ei toimu tervenisti seaduslikul teel – kaasneb vajadus täiendava tööjõu järele, mis omakorda põhjustab tööjõukulude suurenemise. Lepingutest ilma jäämine võib tähendada vajadust kulude vähendamise järele, mille saavutamiseks on üks võimalus töötajate arvu ja seeläbi tööjõukulude vähendamine.

Müügitulu võib reageerida kahel viisil. Esimene on tõus, millele järgneb langus ehk altkäemaksu teel saadud lepingud suurendavad müügitulu ja nende ära jäämisele järgneb vähenemine. Teine on tõus ehk müügitulu jätkab kasvamist ka pärast altkäemaksu andmise lõppemist (seda tendentsi on näha nii vedude kui ka Narva juhtumis). Teise viisi esinemist saab põhjendada kahte moodi: altkäemaksuga saadud lepingud on pikaajalised ja mõjutavad seega ettevõtte majandusnäitajaid ka järgnevatel aastatel (eeldusel, et nende lepingute täitmist ei ole altkäemaksu andnud ettevõttelt ära võetud) või ettevõtte on oma tegevusalal toimiv ja kliendibaasi omav, nii et suudetakse korvata altkäemaksu teel saadud lepingute ära jäämisest tekkinud tulu vähenemine. Selle loetelu täienduseks võib tuua kolmanda põhjuse – lisakulutuse kadumine ei mõjuta põhitegevust –, mida küll tõenäoliselt esineb harva. Nagu on eelnevalt mainitud on vedude juhtum erijuhus, kus altkäemaksu nõudja tegevuse lõppemine ei pruukinud tähendada skeemiga seotud ettevõtete jaoks mitte lepingute, vaid ühe lisakulutuse kadumist.

Müügitulu kasv ei taga alati ettevõttele positiivset majandustegevuse lõpptulemust. Ettevõtte võib jääda kahjumisse ka ajal kui müüginumbrid näitavad kasvu. Siinjuures on üheks teguriks tegevusala ja selle spetsiifilised omadused. Vedude juhtumis ehk kalatoodete transpordiäris jäädvalt kasumisse (mida suurem ettevõtte seda suurem kasum), kuid Narva juhtumis ehk ehitusvaldkonnas esines sageli aasta kokkuvõttes kahjumit (mida suurem ettevõtte seda suurem kahjum).

Soovitusliku vähemalt 30%-lise omakapitali osakaalu bilansimahust täitsid kaks kolmandikku ettevõtetest. Mõlemas juhtumis oli üks erand: vedude juhtumis Baltic Fish Trade OÜ, mille omakapitali osakaal langes 2004. ja 2005. aastal alla 30%, ning Narva juhtumis FN Grupp OÜ, mille omakapitali suhe oli kõigil vaadeldud aastatel alla 30%. Vähene omakapital võib kahjustada maksevõimet ja ettevõtte jätkusuutlikkust. Kui Baltic Fish Trade OÜ suurendas omakapitali osakaalu peale vähenemist ning on endiselt toimiv, siis FN Grupp OÜ kustutati 2014. aastal.

Seda kui suurel määral olid ettevõtete majandusnäitajate muutused tingitud lisatulust, mis tuli tänu altkäemaksu andmisele, ja kui palju muudest teguritest, ei saa juhtumivälise isikuna uurides täpselt kindlaks teha. Küll aga võib olla kindel, et oma mõju altkäemaksuepisoodil ettevõtte toimimisele ja finantstulemustele oli. Põhjalikuma analüüsi tegemiseks oleks vaja siseinfot neis altkäemaksuskeemides osalenud ettevõtjatelt, kuid lõputöö autor ei usu, et ettevõtjatel oleks soovi seda avaldada.

KOKKUVÕTE

Töö eesmärk on anda hinnang altkäemaksuskeemis osalemise tagajärgedele ettevõtete jaoks kahe Eesti Vabariigis avastatud juhtumi põhjal. Mõlemas juhtumis oli skeemiga seotud mitu ettevõtet, üks skeem toimus aastatel 2004–2005 (teadaolevalt kümme altkäemaksu andnud ettevõtet) ja teine aastatel 2010–2011 (teadaolevalt neli altkäemaksu andnud ettevõtet).

Altkäemaks on rahaline või mitterahaline meelehea ehk hüve, mida antakse ametiisikule, et ta kasutaks ära oma ametiseisundit teatud teo tegemiseks või tegemata jätmiseks. Altkäemaksu antakse erinevatel põhjustel, kuid kõige levinumad on soov saada teenust, hoida ära ebasoovitavat tagajärge või kiirendada protsessi. Skeemid jagunevad üldistatult väikese- – vähe osalisi ja väiksema väärtusega hüve – ning suuremahulisteks – palju osalisi ja suuremad altkäemaksusummad.

Kaks töös kirjeldatud juhtumit on olemuselt erinevad: üks on mitterahalise hüvega klassikaline altkäemaksuskeem, kus oli eesmärgiks oma tulu suurendamine ebaausal teel, kuid teine rahalise hüvega suuremamahulisem on vastuolulisem. Teises juhtumis oli ettevõtjate, vahendajate ja altkäemaksu küsija käitumine seaduslikust küljest vaadates samamoodi vale, kuid kui võtta arvesse, et valik oli altkäemaksu andmise ja äritegevuse lõpetamise vahel, tekib inimlik mõõde, kus ei ole enam nii lihtne altkäemaksuandjaid üheselt hukka mõista.

Uuritud altkäemaksujuhtumite põhjal on ebaseadusliku teo ilmsikstulekul ettevõtte jaoks kolm võimalikku tagajärge:

- 1) ettevõtte toimib edasi,
- 2) ettevõtte vahetab nime ja toimib uue nimega edasi või
- 3) ettevõtte on sunnitud oma tegevuse lõpetama.

Neist variantidest kõige tõenäolisem on esimene ehk sama ettevõtte, sama nimega jätkab oma tegevust ka aastaid hiljem. Siiski ei tohi jätta tähelepanuta, et selle väite paikapidamiseks on üks eeltingimus. Nimelt suurema tõenäosusega mõjutab altkäemaksuskandaal vähem nende

ettevõtete toimimist, mis olid altkäemaksu andmise eelselt asutatud ja mõnda aega normaalselt tegutsenud. Mitterahalise hüvega juhtumi neljast ettevõttest kaks olid töötanud napilt üle aasta enne skeemiga liitumist ja on praeguseks mõlemad kustutatud. Rahalise hüvega juhtumi ettevõtte on valdavalt senini tegutsevad.

Altkäemaksuna antud hüve täpne rahaline väärtus mitterahalise hüvega juhtumis ei ole teada, kuid võib oletada, et sellega seotud kulutused lisati ülejäänud äritegevuse kulude hulka ja võidi osaliselt läbi võidetud hangete tagasi saada (näiteks näidates töömahtu tegelikust suuremana, küsides materjalide eest rohkem kui need väärt on või lastes kinnitada arveid väljamõeldud kulutuste eest). Rahalise hüvega juhtumis on altkäemaksusummad teada ning võrreldes müügikäibega on need väikesed. Meelehea andmine ei pruukinud olla ettevõtjate enda valik, kuid selleks kasutatud summade maksmine ei olnud tõenäoliselt liiga suur väljaminek.

Skeemides osalenud ettevõtete majandusnäitajate kõrvutamise tõestab, et ettevõtte suurus ei ole määrav tegur. Altkäemaksu andmise kasuks võivad otsustada nii väike- kui ka suurettevõtte. Kuigi juhtumitega seotud ettevõtete majandusnäitajad ei ole suurusjärkude osas võrreldavad, kuna tegu on kahe erineva tegevusalaga, kus tööde mahud, hinnad ja kulud on erinevad, on võimalik koos vaadata nende näitajate muutumise tendentse. Trendi- ja võrdlusuuringu tulemused on:

- Müügitulu võib altkäemaksuepisoodi perioodil reageerida kahel viisil: esiteks tõus, millele järgneb langus ehk altkäemaksu teel saadud lepingud suurendavad müügitulu ja nende ära jäämisele järgneb vähenemine, ja teiseks tõus ehk müügitulu jätkab kasvamist ka pärast altkäemaksu andmise lõppemist. Tõusu jätkumist saab põhjendada kolme moodi: 1) altkäemaksuga saadud lepingud on pikaajalised ja mõjutavad seega ettevõtte majandusnäitajaid ka järgnevatel aastatel; 2) ettevõtte on oma tegevusalal toimiv ja kliendibaasi omav ning suudab korvata altkäemaksu teel saadud lepingute ära jäämisest tekkinud tulu vähenemise; ja 3) lisakulutuse (altkäemaks) kadumine ei mõjuta põhitegevust, sest altkäemaksu andmine mitte ei too juurde uusi lepinguid, vaid aitab säilitada olemasolevaid.
- Äritegevuse laiendamisega (sõltumata selleks valitud mooduse seaduslikkusest või ebaseaduslikkusest) kaasneb vajadus täiendava tööjõu järele, mis omakorda põhjustab tööjõukulude suurenemise. Lepingutest ilma jäämine võib tähendada vajadust kulude vähendamise järele, mille saavutamiseks on üks võimalus töötajate arvu ja seeläbi tööjõukulude vähendamine.

- Äritegevuse lõpptulem ehk kasum või kahjum on mõjutatud erinevatest teguritest, sealhulgas ettevõtte tegevusala ja selle spetsiifilised omadused. Transiidiaaris (rahalise hüvega juhtum) jäädi valdavalt kasumisse (mida suurem ettevõtte seda suurem kasum), kuid ehitusalal (mitterahalise hüvega juhtum) esines sageli aasta kokkuvõttes kahjumit (mida suurem ettevõtte seda suurem kahjum).
- Omakapitali osakaalult bilansimahtu jäi üks analüüsitavaatest ettevõtetest kõigil vaadeldud aastatel alla soovitusliku 30%, mis tähendab, et ettevõttel võib tekkida probleeme maksevõime ja jätkusuutliku toimimise osas. Antud ettevõtte on tänaseks kustutatud.

Altkäemaksu mõju ulatuse kindlaks tegemine on juhtumivälisel ja ettevõtetega mitte seotud isikul keeruline, kuid altkäemaksuepisood mõjutas kindlasti ettevõtte toimimist ja finantstulemusi. Põhjalikuma analüüsi tegemiseks oleks vaja siseinfot neis skeemides osalenud ettevõtjatelt, kuid lõputöö autor ei usu, et ettevõtjatel oleks soovi seda avaldada.

Korruptsiooni ja altkäemaksu teemat on võimalik palju edasi arendada. Omaette ja mahukas valdkond, mida töös ei käsitletud, on korruptsiooni ja altkäemaksu vastased meetmed. Samuti erasektori korruptsioon ehk skeemid kus altkäemaksujuhtumiga ei ole seotud riigiametnikke. Kuid ka antud töös käsitletud altkäemaksujuhtumeid saab veel täiendavalt uurida kasutades selleks teisi analüüsimeetodeid.

SUMMARY

BRIBERY SCHEMES AND THEIR CONSEQUENCES FOR COMPANIES

Marianne Negfeldt

The issue of bribery has been studied in final papers' from theoretical viewpoint. But there remains the question of how it affects the performance of companies. The purpose of this paper is to evaluate the consequences of involvement in a bribery scheme for a company on the basis of two cases detected in the Republic of Estonia. This requires the following actions:

- 1) describing the nature of bribe and main bribery schemes,
- 2) searching the database of publicly available judicial decisions and choosing cases suitable for analysing,
- 3) selecting the six companies (three from each case) which will undergo financial statement analysis,
- 4) performing the analysis, and
- 5) comparing the results and making conclusions.

In both cases there were several companies involved with the scheme, one scheme occurred from 2004 to 2005 (ten companies are known to have been involved) and the other from 2010 to 2011 (four companies are known to have been involved). This paper is divided into two chapters.

The first chapter gives an overview of theoretical background. A bribe is money or non-monetary benefit given to an official in order to influence them to misuse their official position for performing or not performing an act. There are different reasons for giving a bribe, but the most common intentions are to get a service, to prevent undesirable consequences or speed up a process. The schemes are generally divided into small schemes with fewer participants and less valuable benefit and grand schemes with more participants and more valuable benefits.

The second chapter contains a quantitative analysis based on secondary data collected from the financial statements. Sales revenue, net profit or loss, labour costs, number of employees and equity to assets ratio during the time period of giving a bribe are analysed with trend analysis and benchmarking.

The two cases are different: the one with non-monetary bribe (four companies involved) is a classical bribery scheme with an aim to increase revenue by using illegal methods and the other one with monetary bribe (ten companies involved) is more controversial. In the latter case, the businessmen had to choose between giving a bribe or risking losing their business operations. There are three possible outcomes after the bribery scheme has been detected and stopped:

- 1) the company continues to operate,
- 2) the company changes its name and continues operation under the new name or
- 3) the company must end its activities.

The most probable option is the first one meaning the same company with the same name is operating years later. Although, there is one prerequisite: the company has to be established years before the scheme occurs and must have been operating normally for years. The size of a company is not a determining factor in whether or not its owners are prone to bribery. Both small and big companies may be involved in bribery schemes.

The results of the trend analysis and benchmarking are:

- Sales revenue can move in two ways: the first is a rise followed by a fall as contracts acquired with a bribe increase sales and their loss, consequently, causes a decrease in sales, and the second is a rise as the sales revenue continues to increase even after the giving of bribes has been stopped. The explanations for the continued rise are: 1) the contracts acquired with bribe are long-term; 2) the company has an established customer base and can compensate the decrease in sales caused by the loss of contracts won through bribery; and 3) it was necessary to give a bribe to keep the existing contracts not to win new ones.
- Business expansion (regardless of the method) creates a need for additional labour force, which also increases labour costs. Losing the contracts may cause a need to reduce costs for which one option is cutting labour costs by reducing the number of workers.
- The result of business activities, meaning profit or loss, is affected by factors such as the field of activity and its specific characteristics. The freight business (case with monetary

bribe) was usually profitable (the bigger the company the bigger the profit), but in the construction business (case with non-monetary bribe) loss was frequent (the bigger the company the bigger the loss).

- The equity to assets ratio of one of the analysed company's was below the recommended minimum of 30% in all analysed years meaning there might arise problems with solvency and continued operation. This company has ended its activities.

Determining the extent of the impact of giving a bribe is difficult for a person not involved with the companies or in a case, but the bribery does affect the financial results and operation of a company. For further analysis, internal information would be needed, however, the author believes the companies would prefer do not give it.

The topics of bribery and corruption can be studied further. For example, anti-bribery and anti-corruption measures and private sector bribery were not included in this paper. Also, the same cases studied in the paper can be analysed with other methods.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

AKKA AB OÜ majandusaasta aruanne 2010.

Aktsiaselts Baltic Fish Trade majandusaasta aruanne 2004.

Altkäemaks. (2006) – *Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006*. (Toim.) T. Erelt. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 58.

Altkäemaks ehk pistis. Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://www.korruptsioon.ee/et/korruptsioonivormid/altkaemaks-ehk-pistis>, 11. detsember 2017.

Altkäemaksu/pistise deklareerimine. Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://www.korruptsioon.ee/et/juhised-ettevotetele-korruptsiooniriskide-juhtimiseks/altkaemaksupistise-deklareerimine>, 11. detsember 2017.

AS Baltic Fish Trade majandusaasta aruanne 2006.

Bragg, S. (2017). Financial statement analysis. – *AccountingTools*, 28. oktoober. Kättesaadav: <https://www.accountingtools.com/articles/2017/5/14/financial-statement-analysis>, 22. detsember 2017.

Bribery and Corruption Law. HG.org Legal Resources. Kättesaadav: <https://www.hg.org/bribery.html>, 11. detsember 2017.

Bribery in Public Procurement: Methods, Actors and Counter-Measures. (2007). France: OECD Publishing.

E-krediidiinfo. Creditinfo Eesti AS. Kättesaadav: <https://www.e-krediidiinfo.ee/>, 11. detsember 2017.

EY pressiteade: 49% ettevõtetejuhtidest leiab, et korruptsioon on Eestis laialt levinud. (2017). Ernst & Young Baltic AS. Kättesaadav: <http://www.ey.com/ee/et/newsroom/news-releases/ey-pektuseriskide-uuring-2017>, 22. detsember 2017.

Filippov, M. (2013). Pistise ja altkäemaksu eristamine kaob. – *Postimees*, 17. juuli. Kättesaadav: <https://majandus24.postimees.ee/1302830/pistise-ja-altkaemaksu-eristamine-kaob>, 11. detsember 2017.

FN Grupp OÜ majandusaasta aruanne 2010.

FN Grupp OÜ majandusaasta aruanne 2012.

- Friedlob, G. T., Schleifer, L. L. F. (2003). *Essentials of Financial Analysis*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Juhised maksudeklaratsiooni TSD lisa 6 täitmiseks (alates 01.01.2015)*. (2017). Maksu- ja Tolliamet. Kättesaadav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/tulu-kulu-kaive-kasum/ettevotlusega-mitteseotud-kulud/juhised-maksudeklaratsiooni-tsd-li-0>, 11. detsember 2017.
- Karistusseadustik. RT I, 07.07.2017, 5. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/107072017005>, 11. detsember 2017.
- Korruptsioon. (2000) – *VSL = Võõrsõnade leksikon*. E.Vääri, R. Kleis, J. Silvet. 6. tr. Tallinn: Valgus, 537.
- Korruptsioonivormid*. Justiitsministeerium. Kättesaadav: <http://www.korruptsioon.ee/et/mis-korruptsioon/korruptsioonivormid>, 11. detsember 2017.
- Krapesk AS majandusaasta aruanne 2004.
- Krapesk AS majandusaasta aruanne 2006.
- Kruusmaa, K.-C., Klopets, U. (2015). 13. Korruptsioon. – *Kuritegevus Eestis 2014*, 62–65. Kättesaadav: https://www.korruptsioon.rik.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumentid/kuritegevuse_at_p13_korruptsioon.pdf, 11. detsember 2017.
- Kruusmaa, K.-C. (2016). 13. Korruptsioon. – *Kuritegevus Eestis 2015*, 72–75. Kättesaadav: https://www.korruptsioon.rik.ee/sites/www.korruptsioon.ee/files/elfinder/dokumentid/kuritegevuse_at_2016_13.pdf, 11. detsember 2017.
- Kuidas ettevõtet omal käel analüüsida?*. Creditinfo Eesti AS. Kättesaadav: <http://blog.creditinfo.ee/2014/07/kuidas-ettevotet-omal-kael-analuusida/>, 22. detsember 2017.
- Lakson, P. (2017). Uuring: noored on korruptsiooni suhtes tolerantsemad. – *Postimees*, 27. veebruar. Kättesaadav: <https://www.postimees.ee/4027979/uuring-noored-on-korruptsiooni-suhtes-tolerantsemad>, 22. detsember 2017.
- Lawler, D. (2012). *Frequently Asked Questions in Anti-Bribery and Corruption*. United Kingdom: John Wiley & Sons Ltd.
- Osaühing Alpikann Wiru Grupp majandusaasta aruanne 2010.
- Osaühing Alpikann Wiru Grupp majandusaasta aruanne 2012.
- OÜ Masterhansa majandusaasta aruanne 2004.
- OÜ Masterhansa majandusaasta aruanne 2006.

Pistis. (2006) – *Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006*. (Toim.) T. Erelt. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 685.

Promo Arsenal OÜ majandusaasta aruanne 2012.

Rice, A. (2003). *Accounts Demystified: How to understand financial accounting and analysis*. 4th ed. London: Pearson Education Limited.

Sööt, M.-L. (2017). 12. Korrupsioon. – *Kriminaalpoliitika uuringud 23: Kuritegevus Eestis 2016*. Tallinn: Justiitsministeerium, 81–83. Kättesaadav: https://www.korrupsioon.rik.ee/sites/www.korrupsioon.ee/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_est_web.pdf, 11. detsember 2017.

TlnRnKo 1-06-15769.

TrtRnKo 1-12-8206.

Wrage, A. A. (2007). *Bribery and Extortion: Undermining Business, Governments, and Security*. Westport, Connecticut: Praeger Security International.

LISAD

Lisa 1. Rahalise hüvega suuremahulise altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtete majandusnäitajate koondtabel

	Müügitulu, kroonides			
Aasta	2003	2004	2005	2006
Baltic Fish Trade OÜ	949 135	5 690 324	7 351 000	7 794 000
Krapesk AS	24 290 837	17 985 665	29 938 767	37 138 029
Masterhansa OÜ	440 106	823 167	567 092	0
	Aruandeaasta puhaskasum/kahjum, kroonides			
Aasta	2003	2004	2005	2006
Baltic Fish Trade OÜ	107 466	18 195	97 000	632 000
Krapesk AS	485 248	926 516	4 296 582	6 079 072
Masterhansa OÜ	6 796	11 252	17 842	-7 893
	Tööjõukulud, kroonides			
Aasta	2003	2004	2005	2006
Baltic Fish Trade OÜ	25 988	148 596	169 000	247 000
Krapesk AS	4 384 355	4 359 610	5 695 093	9 118 146
Masterhansa OÜ	2 977	21 151	29 394	0
	Töötajate arv, inimest			
Aasta	2003	2004	2005	2006
Baltic Fish Trade OÜ	...	3	...	4
Krapesk AS	...	41	...	48
Masterhansa OÜ

Allikas: autori koostatud ettevõtete Baltic Fish Trade OÜ, Krapesk AS ja Masterhansa OÜ 2004. ja 2006. aasta majandusaasta aruannete põhjal

Lisa 2. Mitterahalise hüvega altkäemaksuskeemiga seotud ettevõtete majandusnäitajate koondtabel

	Müügitulu, kroonides			
Aasta	2009	2010	2011	2012
Alpikann Wiru Grupp OÜ	1 615 509	6 591 580	4 746 897	2 103 936
FN Grupp OÜ	757 396	7 159 130	10 131 205	10 660 154
Promo Arsenal OÜ	0	1 823 179	1 859 990	2 442 043
	Aruandeaasta kasum/kahjum, kroonides			
Aasta	2009	2010	2011	2012
Alpikann Wiru Grupp OÜ	290 052	934 196	-1 000 271	40 259
FN Grupp OÜ	-21 142	921 281	-1 883 569	-3 966 366
Promo Arsenal OÜ	0	50 172	93 144	915 091
	Tööjõukulud, kroonides			
Aasta	2009	2010	2011	2012
Alpikann Wiru Grupp OÜ	543 751	1 104 200	1 463 207	696 180
FN Grupp OÜ	152 813	2 471 070	8 520 168	8 989 300
Promo Arsenal OÜ	0	96 768	302 793	482 917
	Töötajate arv, inimest			
Aasta	2009	2010	2011	2012
Alpikann Wiru Grupp OÜ	...	9	8	6
FN Grupp OÜ	...	60	108	43
Promo Arsenal OÜ	0	1	4	5

Allikas: autori koostatud ettevõtete Alpikann Wiru Grupp OÜ, FN Grupp OÜ ja Promo Arsenal OÜ 2010. ja 2012. aasta majandusaasta aruannete põhjal